

Milé deti!

V rukách práve držíte *Encyklopédiu jazyka pre deti*. Je o jazyku a jeho používaní v rôznych situáciách. Túto encyklopédiu sme pre vás pripravili preto, lebo sa vo svojej práci na vysokej škole venujeme skúmaniu slovenského jazyka. Takisto sa zaoberáme tým, ako môžu učitelia i ostatní dospelí pomáhať deťom rozvíjať ich rečové schopnosti. Vieme, že ste sa už v škole naučili čítať a písať, teda, že viete používať nielen hovorený, ale aj písaný jazyk. A vieme i to, že sa v škole na hodinách slovenského jazyka učíte o jazykových pravidlách a zdokonaľujete sa v komunikácii. V tejto encyklopédii by sme vás radi zaviedli do takých zákutí jazyka, a zvlášť slovenčiny, ktoré sa nezmestia do školského učiva.

Pokúsime sa vám ukázať, aký zaujímavý a pestrofarebný môže byť jazyk. Budeme vás sprevádzať pri objavovaní nových informácií a súvislostí o jazyku a komunikácii. Pomôžeme vám pri odhaľovaní toho, aký je jazyk v našom živote dôležitý. Dokážete si predstaviť, že by ste nemohli povedať či napísať, čo si myslíte alebo čo cítite? Alebo, že by ste si nemohli prečítať, čo vás zaujíma? Alebo, že by ste sa nemohli pohovárať s rodičmi alebo s kamarátmi? Na to všetko a ešte na oveľa viac potrebujeme jazyk – rodný jazyk, ktorý si osvojujeme od narodenia, ale aj iné jazyky,

ktorými sa naučíme komunikovať. Pre nepočujúce deti je nástrojom dorozumievania sa tiež jazyk, ale jazyk posunkový. Nevidiace deti hovoria rovnakým jazykom ako vy, ale na písanie používajú osobitný druh písma.

Prezrite si obálku encyklopédie. Aj na nej môžete vidieť jazyky. Čo vám pri pohľade na obálku napadá? Ako súvisí jazyk na topánke s jazykom, pomocou ktorého sa dorozumievame? Už od nepamätli si ľudia vymieňali myšlienky o tom, čo spoznali, čo si všimli. A tak to bolo i s jazykom. Ľudia si všimli, že časť topánky sa podobá na *jazyk*, ktorý máme v *ústach*, a začali používať slovo jazyk vo

význame *jazyk topánky*. Bez jazyka v ústach sa nedá hovoriť, preto sa slovo *jazyk* používa aj vo význame *dorozumievacieho nástroja*. Jazyky na topánkach na obálke encyklopédie sú prepletené. A podobne prepletené, pospájané sú rôzne jazyky, ktorými sa ľudia dorozumievajú, alebo rôzne podoby jazyka, s ktorými sa dennodenne stretávame a ktoré používame v rôznych situáciách.

O takejto jazykovej rozmanitosti, prepletenosti a pospájanosti sa dozviete v jednotlivých kapitolách a heslách encyklopédie. A dozviete sa i vyskúšate si to, aký môže byť jazyk zábavný. Pri pátraní po nových informáciách vás budú usmerňovať ikonky, ktoré vám napovedia, ako máte s encyklopédiou pracovať:



Čo už o téme vieme

Táto ikonka je vždy na začiatku hesla. Pomôže vám spomenúť si, čo všetko už o téme viete.



Zistili sme

Táto ikonka je vždy na konci hesla. Pomôže vám zhrnúť si najpodstatnejšie informácie, ktoré ste sa z hesla dozvedeli.



Píš ceruzou (nie perom!)

Táto ikonka sa nachádza pri úlohách. Znamená, že si môžete svoje riešenie úlohy vpísať priamo do encyklopédie. Píšte však iba ceruzou, perom do knihy nikdy nepíšeme! Úlohy môžete písať aj na osobitný papier alebo do špeciálneho zošita, v ktorom budú iba vaše riešenia úloh z encyklopédie.



Otoč stranu

Táto ikonka vás usmerňuje, že heslo pokračuje aj na ďalšej strane.



Vyskúšajme si

Pri tejto ikonke je úloha, ktorú máte vypracovať. Pracovať môžete samostatne alebo v dvojici s kamarátom, kamarátkou či dospelým. Pomocou úloh lepšie porozumiete tomu, o čom sa v hesle píše.



Dobre vedieť

Ikonka naznačuje, že vám encyklopédia dáva nejakú dobrú radu, odporúčanie, ako pri danom jazykovom jave postupovať, čo si viac všímať.



Nájdeme v encyklopédii

V okienku s touto ikonkou nájdete odkaz na ďalšie heslá, ktoré s témou súvisia.



Ešte môžeme zistiť

Táto ikonka vyjadruje, že sa o téme môžete dozvedieť ešte viac, a naznačuje, po ktorých informáciách by ste ešte mali pátrať.

Orientáciu v encyklopédii vám uľahčí obsah, v ktorom sú heslá roztriedené do kapitol podľa témy. Ak si budete chcieť vyhľadať, čo vás o jazyku a jeho používaní zaujíma, pomôžu vám i abecedne usporiadané kľúčové slová v závere encyklopédie.

Milé deti, dúfame, že v encyklopédii nájdete to, čo ste doteraz o jazyku alebo komunikácii nevedeli a čo bude pre vás zaujímavé, zábavné i užitočné. A možno v niektorých heslách objavíte svoje obľúbené témy. Či už budete encyklopédiu jazyka čítať sami, alebo s rodičmi, starými rodičmi, učiteľmi, vychovávateľmi či staršími kamarátmi, prajeme vám, aby jej čítanie bolo pre vás poučné i dobrodružné.

Vážení dospelí čitatelia *Encyklopédie jazyka pre deti*,

prihovárame sa k vám ako ku sprievodcom, pomocníkom či spoločníkom detí pri čítaní tejto detskej encyklopédie. Predpokladáme, že ste najmä rodičmi, starými rodičmi, učiteľmi, vychovávateľmi alebo možno aj staršími kamarátmi detských čitateľov. *Encyklopédia jazyka pre deti* je určená pre detského čitateľa približne od ôsmich do dvanástich rokov veku, pravda, v závislosti od individuálnych čitateľských schopností a záujmov dieťaťa.

Prečo sme spracovali detskú encyklopédiu zameranú na jazyk? Vychádzali sme z čitateľských preferencií dieťaťa mladšieho školského veku, ku ktorým patrí aj obľuba encyklopédií. Našou snahou bolo vytvoriť vekuprimeraný odborný text ako zdroj nového poznania a zároveň ako nástroj rozvíjania čitateľskej gramotnosti dieťaťa. Jazykové zameranie encyklopédie i jej veková orientácia súvisia s našou profesiou – autorský kolektív tvoria vysokoškolskí učitelia Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, ktorí sa venujú príprave budúcich učiteľov slovenského jazyka a literatúry pre 1. stupeň základných škôl, teda pre primárne vzdelávanie.

Encyklopédia jazyka pre deti nemá typickú abecednú štruktúru. V encyklopédii sme zvolili tematické usporiadanie hesiel, ktoré sú rozdelené do ôsmich kapitol. Nazdávame sa, že takýto spôsob členenia obsahu encyklopédie môže byť pre deti zaujímavejší a môže napomôcť chápanie súvislostí medzi objasňovanými javmi. Na orientáciu v kľúčových pojmoch encyklopédie slúži abecedne usporiadaný vecný register. V heslách sa usilujeme nepredkladať deťom hotové poznatky, ale podporovať ich aktívne poznávanie a objavovanie nového. Heslo má preto väčší rozsah a členíme ho pomocou ikoniek, ktoré deti usmerňujú pri premýšľaní, domýšľaní, skúšaní či hľadaní ďalších súvislostí.

Pri zostavovaní kapitol a hesiel encyklopédie sme sa neusilovali o obsiahnutie všetkých oblastí jazyka a komunikácie. Išlo nám o výber tém, ktoré môžu doplniť a rozšíriť školské učivo zo slovenského jazyka a ktoré považujeme pre dieťa daného veku za pútavé, ale i užitočné.

Objasnenie jazykových pojmov deťom nesprostredkujeme, a vzhľadom na vek ani nemôžeme, v ich odbornej úplnosti. Snažíme sa u detí vytvoriť predstavu o pojme alebo sprostredkovať čiastočný obsah odborného pojmu. Výber jazykových tém spracovaných v encyklopédii súvisí aj s expertízou členov autorského tímu.

Encyklopédia jazyka pre deti sme tvorili a zostavovali s cieľom prispieť k rozvíjaniu jazykových znalostí a komunikačných zručností dieťaťa v mladšom školskom veku. Za nemenej dôležitý cieľ považujeme formovanie pozitívneho postoja dieťaťa k materinskému a štátnemu jazyku, ako aj k jazykom národnostných menšín a k ďalším jazykom používaným v Európe a vo svete. Usilujeme sa deťom predstaviť jazyk v jeho základnej dorozumievacej a poznávacej funkcii, ale aj ako jednu zo základných hodnôt v živote človeka a spoločnosti, ako prostriedok medzilidského porozumenia a dobra, ako nástroj radosti, zážitku a krásy.

Vážení čitatelia, prajeme vám príjemné chvíle strávené s deťmi pri čítaní jazykovej encyklopédie. A dúfame, že vás *Encyklopédia jazyka pre deti* inšpiruje k ďalším rozhovorom s deťmi, v ktorých im pomôžete odhaľovať užitočnosť a krásu jazyka.

autorský kolektív